

แนวโน้มการบริหารองค์กรทางการศึกษา ของสงฆ์ในอนาคต The Trend of Enterprise Education of Sangha in the Future

พระสิทธิญาณมุนี และพระครูปลัดสมชาย อภิวัฒน์¹

Phrasittiyanmuni and Phrakhrupalad Somchai Abhiwanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Email : pksomhaolee@gmail.com

doi: 10.14456/jmcpupeace.2016.47

บทคัดย่อ

การจัดการเพื่อการบริหารระบบการศึกษาของสงฆ์ที่ดี คณะผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ได้แก่ ระบบการจัดการ การบริหารงานบุคคล รูปแบบการบริหารวัฒนธรรมและค่านิยมองค์กร นอกจากนี้ จะต้องมีการวางแผนการจัดการเชิงกลยุทธ์ขององค์กรอันจะนำมาซึ่งการจัดการภารกิจงานของสถาบันการศึกษาของสงฆ์ ทั้งเรื่องการจัดการเชิงนโยบาย การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การวัดประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษาทุกองค์ประกอบ สำคัญสำคัญของการจัดการทั้งในระบบ โครงสร้างองค์กร การจัดการองค์กรและเนื้อหาสาระงานระบบบริหารการศึกษาที่ควรมีความเข้มแข็งในกรอบระบบการจัดการศึกษาที่มีความเป็นระบบ และเกิดการพัฒนาวางอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : แนวโน้มการบริหารองค์กร, การศึกษาของสงฆ์

Abstract

Management of the great monastic education system. The Board of managers and the personnel involved. There must be a plan, operation systems, including human resource management, management system. Administration model of culture and values, etc. In addition to the strategic management plan is required of the Organization will bring the work of the mission, management of monastic institutions. Both management policy management of teaching management the measurement and evaluation of educational quality assurance in every element. The essence of the management system in the organization structure of enterprise management and content management system, a study of the opinion that it should be strengthened in the framework is a management system and sustainable development.

Keyword: The Trend of Enterprise Management, Education of Sangha

บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกใน “ยุคโลกาภิวัตน์” ซึ่งเป็นยุคของการแข่งขัน และความเร่งด่วน ฉับไวของข้อมูลข่าวสาร หรือที่เรียกกันว่ายุคเทคโนโลยีสารสนเทศสภาวะแวดล้อมต่างๆ ทุกด้านได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และสังคมดังกล่าวข้างต้น ได้ส่งผลให้หน่วยงานราชการจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนองค์การเพื่อให้เกิดความคล่องตัว มีประสิทธิภาพ สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก โดยในปี พ.ศ.2542 รัฐบาลได้กำหนดแผนปฏิรูปการบริหารภาครัฐซึ่งมีสาระสำคัญ คือ มุ่งเน้นการปฏิรูปในลักษณะองค์รวมเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบบริหารภาครัฐ ให้ไปสู่ “รูปแบบการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่” ที่เน้นการทำงานโดยยึดผลลัพธ์เป็นหลัก มีผลลัพธ์การทำงานเพื่อประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการปรับเปลี่ยนการบริหารงานบุคคล ที่มุ่งเน้นให้มีระบบการพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ทำงานอย่างมืออาชีพ มีความรู้ ความสามารถ ฉลาด ทันสมัย และมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถ การสร้างวิสัยทัศน์ปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัด ให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการของส่วนราชการให้สอดคล้องกับการบริหารราชการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ โดยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อไปสู่การบริหารจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพ

การศึกษา คือ ความเจริญงอกงามของชีวิต กระบวนการกำจัดอวิชชาสำหรับมนุษย์ เป็นการนำความกระจ่างสุจริตและทำให้เกิดปัญญา จนกระทั่งการศึกษา คือ การทำให้มนุษย์เป็นผู้ถูกต้องและสมบูรณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งสติปัญญา มีวิชาชีพและมนุษยธรรมตลอดถึงการกำจัด ราคะ โทสะและโมหะ จากข้อมูลเหล่านี้อาจสรุปได้ว่าการศึกษา คือ การพัฒนาชีวิตให้เจริญงอกงามถึงขีดสุดด้วยการกำจัด ราคะ โทสะและโมหะ เพื่อเข้าถึงความจริงแท้ซึ่งเป็นสัจจะ และมีความเป็นนิรันดร์ เมื่อมองการศึกษาโดยความหมายนี้ก็จะสามารถนำสวมทับกับความหมายของการพัฒนาจนเข้าถึงโลกุตระในฝ่ายพระพุทธศาสนาได้อย่างมีเหตุมีผล ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการศึกษาในพระพุทธศาสนา ได้เริ่มต้นขึ้นนับตั้งแต่มีผู้สามารถพัฒนาตนเองจนเข้าถึงโลกุตระธรรมได้ ซึ่งอีกนัยหนึ่งก็เป็นการรับรองคำกล่าวที่ว่า “ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งการศึกษา” (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2548 : 54) เพราะศาสนาพุทธนั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากการศึกษา โดยมีการยกระดับการศึกษาคณะสงฆ์ มีการพัฒนาคุณภาพพระภิกษุสงฆ์ที่ศึกษาฝ่ายปริยัติก็ได้รับการยกย่องจากสังคม ทำให้คณะสงฆ์มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคม

เป็นทั้งครูสอนปริยัติธรรม นักเผยแผ่ ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนประชาชน เป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณ ตามหลักการจัดการศึกษา พ.ร.บ. 2542

จากการนำเสนอในเบื้องต้นสะท้อนถึงแนวโน้มการบริหารองค์กรทางการศึกษาของสงฆ์ในอนาคตนั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจเพราะองค์การทางการศึกษาของสงฆ์เป็นองค์กรที่มีการอบรมบ่มเพาะทั้งในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และหลักวิชาการอันเป็นสากลต่างๆ เพื่อให้เกิดแนวทางในการเป็นหน่วยงาน หรือ องค์กร ที่มีการจัดการเพื่อการบริหารระบบการศึกษาของสงฆ์ซึ่งคณะผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการวางแผนดำเนินงาน อย่างเป็นระบบครบวงจรในส่วนของคุณลักษณะโครงสร้างองค์กร ซึ่งในบทความนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร ระบบการจัดการ การบริหารงานบุคคล รูปแบบการบริหารวัฒนธรรมและค่านิยมองค์กร ตลอดจน แบบแผนการจัดการเชิงกลยุทธ์ ขององค์การอันจะนำมาซึ่งการจัดการภารกิจงานของสถาบันการศึกษาของสงฆ์ทั้งเรื่องการจัดการเชิงนโยบาย การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การวัดประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา ดังรายละเอียดตามลำดับ

การบริหารการศึกษา

การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่ม บุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ ความรับผิดชอบของสถานศึกษาให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ (สมบูรณ์ บรรณภาพ, 2536 : 7) เป็นกระบวนการต่างๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลที่เรียกว่าผู้บริหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปตามระบบที่สังคมกำหนดไว้ (นิพนธ์ กินาวงศ์, 2539 : 14) การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานตามภารกิจของกลุ่มบุคคล ที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบของสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบริการทางการศึกษาแก่สังคมและมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีหน้าที่บริหารและควบคุมดูแลกิจการซึ่งเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่หัวหน้าหน่วยงาน มีหน้าที่ในการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารเพื่อสร้างความสำเร็จแก่หน่วยงาน (ฉลอง มาปรีดา, 2537 : 9) เป็นบุคลากรที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชนจากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาหมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่กำกับ ควบคุมดูแลให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ร่วมงาน เพื่อให้การดำเนินงานตามภารกิจของสถานศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2542 : 43) เป็นผู้ที่ทำหน้าที่กำกับดูแล ควบคุมและ

จัดการให้โรงเรียน ดำเนินการและทุ่มเทความพยายามในการดำเนินงานทั้งปวงของโรงเรียน เพื่อการพัฒนาเด็กหรือเยาวชนที่อยู่ในความรับผิดชอบ ให้บรรลุผลตามภารกิจและวัตถุประสงค์ขององค์กร (อุทัย บุญประเสริฐ, 2540 : 18) ผู้บริหารสถานศึกษา ทำหน้าที่กำกับควบคุมดูแลให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ร่วมงาน เพื่อให้การดำเนินงานตามภารกิจของสถานศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้ความสามารถ ความชำนาญการและตั้งใจจริง

ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีความสำคัญที่สุด ในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบอย่างใกล้ชิดต่อการจัดการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจภารกิจ และขอบข่ายงานบริหารอย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพนักการศึกษาหลายท่านได้จำแนกหน้าที่และภารกิจของผู้บริหารโรงเรียนไว้ต่างกัน ตามแนวคิดของนักการศึกษาและสถาบันทางการศึกษาพอสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำ ทางการศึกษาให้ครอบคลุมทุกๆ ภารกิจ โดยงานวิชาการมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง งานงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป เป็นงานสนับสนุนแต่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญเช่นกัน ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับนโยบาย ขนาด และสภาพแวดล้อม บริบทของสถานศึกษานั้นเป็นหลัก

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารองค์กรทางการศึกษาของสงฆ์ในอนาคต

หลักพุทธธรรมที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการส่งเสริมการบริหารองค์กรทางการศึกษาของสงฆ์ในอนาคต ให้ประสบผลสำเร็จ อันได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 อันเป็นหลักธรรมที่สร้างเสริมความสำเร็จ ด้วยการสร้างสติให้บุคคลมีความไตร่ตรอง มีความเพียร มีความคิดมุ่งไป และมีความพอใจ เพื่อการพัฒนางานให้ประสบความสำเร็จด้วยหลักอิทธิบาท 4 บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 ได้แก่ *ฉันทะ* คือความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่า ดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้เป็นกำลังใจอันแรก ที่ทำให้เกิดคุณธรรมข้อต่อไปทุกข้อ *วิริยะ* คือความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกันไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง *จิตตะ* หมายถึงความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมายของคำว่า สมาธิอยู่ด้วยอย่าง

เต็มที *วิมังสา* หมายถึง ความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้ง ยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่ ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2553 : 160) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 นั้น เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ดังนี้ประกอบด้วย

1) ฉันทะ : ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

2) วิริยะ : ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง

3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลือนลหายไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ และ

4) วิมังสา : ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

ดังนั้น คนที่จะประสบความสำเร็จ ชีวิตที่ก้าวหน้าและสำเร็จ จะต้องมียุทธศาสตร์ความสำเร็จ ปฏิบัติตามหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการนั้นๆ ได้แก่ 1) พอใจจะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้สำเร็จอย่างดี มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร 2) หมั่นกระทำให้สิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดทิ้ง ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ 3) ทำงานสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลือนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศใจ และ 4) หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลย ข้อพร่อง ขัดข้อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดีมีการพัฒนายิ่งขึ้นไป

หลักธรรมาภิบาล

การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มีผู้ให้แนวคิดหลายท่าน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ซึ่ง โกวิทย์ พวงงาม ได้กล่าวถึงหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) ในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้กำหนดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่าและหลักการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ (New public management) ซึ่งประกอบด้วย

หลักการใหม่ๆ เพิ่มเติมอีก 4 หลักการ คือ หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หลักการบริหาร หลักการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จัดการและหลักเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หรือ องค์ประกอบที่สำคัญของหลัก Good Governance ของการบริหารงานภาครัฐ โดยทั่วไปควรมีองค์ประกอบขั้นพื้นฐานเหล่านี้ คือ

1) ความรับผิดชอบตามหน้าที่ หมายถึงการกำหนดให้บุคคลและองค์กรที่มาจากกรเลือกตั้ง หรือจากการแต่งตั้ง ต้องมีความรับผิดชอบต่อสาธารณชนในการกระทำของตนอย่างชัดเจน โดยสามารถอธิบายการตัดสินใจของตนได้

2) ความโปร่งใส หมายถึงการให้สาธารณชนมีโอกาสรับรู้ นโยบายและการดำเนินงานต่างๆ ของรัฐบาล โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้

3) การปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน หรือการฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือการประพฤติมิชอบ หมายถึงข้าราชการ หรือนักการเมืองอาศัยอำนาจหน้าที่ หรืออาศัยความไว้วางใจที่ประชาชนมอบให้ไปใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนโดยมิชอบ

4) การปกครองแบบให้ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในการตัดสินใจในการดำเนินงานขององค์การ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นและเทศบาลไปจนถึงระดับภูมิภาคและระดับชาติภายใต้การปกครองแบบกระจายอำนาจ

5) กฎหมายและระบบยุติธรรม การออกกฎหมายที่มีความชัดเจน และมีกระบวนการยุติธรรมที่มีบทลงโทษที่เหมาะสม จะส่งเสริมให้กระบวนการธรรมาภิบาลมีความเข้มแข็งขึ้น (เจริญ เจริญวาลย์, 2554 : 37 – 38)

นอกจากนี้ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้พูดถึงธรรมาภิบาลในหัวข้อเรื่อง พระพุทธศาสนากับหลักธรรมาภิบาล สรุปได้ว่า ธรรมาภิบาลต้องมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1. ธรรมาภิบาลด้านธุรกิจ ธรรมาภิบาลด้านการเมือง และธรรมาภิบาลด้านราชการ และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.), 2543 : 43)

องค์รวมระบบการศึกษาของสงฆ์ในอนาคต

การศึกษาของพระสงฆ์นั้นมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงวางหลักปรีชาปฏิบัติ ปฏิวัตร แต่การศึกษาอาจจะมีรูปแบบที่แตกต่างกัน คือเรียน (ทรงจำ)แบบมุขปาฐะ แล้วนำไปปฏิบัติบรรลุผล ได้ปฏิวัตร หรืออาจแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ลักษณะ (ไตรสิกขา) คือ

อริศीलสิกขา อริจิตตสิกขา อริปัญญาสิกขา ได้แก่รักษาศील ทำใจให้สงบ และใคร่ครวญด้วยปัญญาเป็นต้น หรือทรงกำหนดให้ภิกษุเลือกปฏิบัติอย่างหนึ่งใน 2 อย่าง คือ คันถธุระและวิปัสสนาธุระ คันถธุระ หมายถึง งานด้านการเล่าเรียน งานเกี่ยวกับคัมภีร์ ตำรา โดยรวม คือ งานเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียนพระพุทธพจน์ อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โดยการเล่าเรียนพระพุทธพจน์บทใดบทหนึ่ง หรือพระไตรปิฎกทั้งหมด ตามความสามารถแห่งสติปัญญาของตน แล้วท่องบ่น ทรงจำ สอนกันบอกกันต่อๆ ไป เพื่อรักษาพระพุทธพจน์เอาไว้ รวมถึงการแนะนำสั่งสอน เผยแพร่พระพุทธพจน์แก่บุคคลทั่วไป ตลอดถึงการจัดทำ และรักษาตำราและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาไว้ด้วย ส่วนวิปัสสนาธุระ คือ การปฏิบัติจิตให้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหา คือ การศึกษาพัฒนาจิตใจ

หลักธรรมเพื่อการบริหารองค์การบริหารของสงฆ์ในอนาคต นั้นมีการบูรณาการหลักธรรมร่วมกับหลักการบริหารสมัยใหม่ อันประกอบไปด้วยหลัก อิทธิบาท 4 นั้น เป็นคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย คือ ฉันทะ : ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป วิริยะ : ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย จิตตะ : ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ วิมังสา : ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการองค์การเพื่อไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพราะหลักธรรมาภิบาลเป็นหลักที่กำกับ ดูแล ตรวจสอบและควบคุมการบริหารงาน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาคเอกชนเข้ามาตรวจสอบความโปร่งใสในการบริหารงาน ซึ่งก่อให้เกิดการกระตุ้น ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของประชาชน การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจึงถือว่ามีคามจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสามารถทำให้การตรวจสอบเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย มีส่วนร่วมในการบริหารองค์การในทุกด้าน ประกอบด้วย

- 1) หลักนิติธรรม เป็นการตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัย และเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น
- 2) หลักคุณธรรม เป็น การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยแรงจูงใจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ให้เป็นอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน

3) หลักความโปร่งใส เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4) หลักความมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ

5) หลักความรับผิดชอบ เป็นการตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง

6) หลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

แนวโน้มการบริหารองค์กรทางการศึกษาของสงฆ์ในอนาคตนั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจเพราะองค์กรทางการศึกษาของสงฆ์เป็นองค์กรที่มีการอบรมเพาะทั้งในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และหลักวิชาการอันเป็นสากลต่างๆ เพื่อให้เกิดแนวทางในการเป็นหน่วยงาน หรือ องค์กร ที่มีการจัดการเพื่อการบริหารระบบการศึกษาของสงฆ์ที่มีการจัดการทั้งในระบบ โครงสร้างองค์กร การจัดการองค์กรและสาระเนื้อหาทางระบบบริหารการศึกษาที่ควรมีความเข้มแข็งในกรอบระบบการจัดการที่มีความเป็นระบบ

สรุป

แนวโน้มการบริหารองค์กรทางการศึกษาของสงฆ์ในอนาคตนั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจเพราะองค์กรทางการศึกษาของสงฆ์เป็นองค์กรที่มีการอบรมเพาะทั้งในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และหลักวิชาการอันเป็นสากลต่างๆ เพื่อให้เกิดแนวทางในการเป็นหน่วยงาน หรือ องค์กร ที่มีการจัดการเพื่อการบริหารระบบการศึกษาของสงฆ์ซึ่งคณะผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องมีการวางแผนดำเนินงาน อย่างเป็นระบบครบวงจรในส่วนของคุณลักษณะโครงสร้างองค์กร ระบบการจัดการ การบริหารงานบุคคล รูปแบบการบริหาร วัฒนธรรมและค่านิยมองค์กร ตลอดจน แบบแผนการจัดการเชิงกลยุทธ์ ขององค์กรอันจะนำมาซึ่งการจัดการภารกิจงานของสถาบันการศึกษาของสงฆ์ทั้งเรื่องการจัดการเชิงนโยบาย การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การวัดประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษาทุกองค์ประกอบ สาระสำคัญของการจัดการทั้งในระบบ โครงสร้างองค์กร การจัดการองค์กรและสาระเนื้อหาทางระบบบริหารการศึกษาที่ควรมีความเข้มแข็งในกรอบระบบการจัดการที่มีความเป็นระบบ และเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวาน กราฟฟิค.
- เจริญ เจษฎาวัดย์. 2554. **การวางมาตรฐานธรรมาภิบาล**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: พอดี.
- ฉันทนา อุตสาหลักษณ์. (2552). **พุทธปัญญา คู่มือการสร้างปัญญา**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ธนรัชการพิมพ์.
- ฉลอง มาปรีดา. (2537). **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- นิพนธ์ กิनावงศ์. (2539). **หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บุญเจริญ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). **ธรรมบุญชีวิต (ฉบับชาวบ้าน)**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบันลือธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). **รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย.
- พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). (2554). **พจนานุกรมธรรม ฉบับปัญญานันทะ**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2550). **พระพุทธศาสนากับธรรมาภิบาล**. **พุทธจักร**. 61(8).
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). **พุทธวิธีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา. **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม ที่ดี พ.ศ. 2542**.
- ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546**.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2543). **การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี รายงานประจำปี 2541-2543**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2542). **การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์.